

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 22 กุมภาพันธ์ 2544

รัฐบาลทักษิณ

รังสรรค์ อดิเรกพันธุ์

พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 ต่อมาเมื่อพระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ตกเดียวกัน

รัฐบาลทักษิณยังคงเป็นรัฐบาลผสม ด้วยเหตุที่เป็นรูปแบบรัฐบาลที่ลงตัวในสังคมการเมืองไทย ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิชเคยกล่าวถึงระบบรัฐบาลผสมว่า The system is here to stay. แม้พรรคไทยรักไทยจะเป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่ แต่ขนาดของพรรคเป็นผลจากการควบกิจการเมืองจากพรรคอื่น (Merger) และการครอบพรรคการเมืองขนาดเล็ก (Take-over) ความเป็นเอกภาพของพรรคจึงมีไม่มากเท่าที่ควร ในประการสำคัญ ความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มหรือเมืองต่างๆภายในพรรคเดียวกันอาจเป็นเหตุให้มีการย้ายพรรคในอนาคต ด้วยเหตุดังนี้ แม้พรรคไทยรักไทยจะอยู่ในฐานะที่จะจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้ แต่การขาดเอกภาพภายในพรรคร่วมมีผลสืบคลอนเสถียรภาพของรัฐบาล ตราบเท่าที่พรรคการเมืองขนาดใหญ่เลือกเส้นทางการเติบโตภายนอก (External Growth) แทนที่จะเลือกเส้นทางการเติบโตภายใน (Internal Growth) การจัดตั้งรัฐบาลพรรคร่วมต้องเผชิญกับสถานะความไม่แน่นอนอย่างสูง หากกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจง แม้พรรคไทยรักไทยจะยึดที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนที่นั่งอันพึงมี พ.ต.ท.ทักษิณก็คงไม่เสี่ยงในการจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียว จนกว่ากลุ่มของ พ.ต.ท.ทักษิณภายในพรรคไทยรักไทยมี ส.ส.เกินกว่า 250 คน

ด้วยเหตุที่พรรคไทยรักไทยกวาดที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรเป็นประวัติการณ์ พรรคไทยรักไทยจึงมีอำนาจต่อรองสูงในการผสมรัฐบาล พลันที่พรรคไทยรักไทยจับมือกับพรรคความหวังใหม่ในการจัดตั้งรัฐบาล พันธมิตร 6 พรรค อันมีพรรคประชาธิปัตย์เป็นแกนนำก็สิ้นแรงยึดเหนี่ยว พรรคที่เคยแสดงความชิงชังในการฉีกพันธมิตร 6 พรรค ดังเช่นเสรีธรรมก็ ‘คลาน’ ไปด้วยให้พรรคไทยรักไทยเขมือบ ส่วนพรรคชาติพัฒนาแม้เพียงแต่มีได้คัดค้านการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพ.ต.ท.ทักษิณเท่านั้น หากยังรอคอยที่จะเข้าผสมรัฐบาลในวาระอันเหมาะสมใน

อนาคตอีกด้วย 'ไม่มีมิตรแท้ ไม่มีศัตรูถาวร' จะยังคงเป็นอมตพจน์ในสังคมการเมืองไทยยาวนานเท่านาน

ด้วยการประโคนปรัชญา 'คิดใหม่ ทำใหม่' พรรคไทยรักไทยไทยสร้างความคาดหวังในหมู่ชนชาวไทยอย่างสูง ประชาชนคาดหวังว่า การปฏิรูปการเมืองได้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะผลักดันให้สังคมการเมืองไทยหลุดพ้นจากกระบวนการยึดอำนาจวัตรอันเป็นกระแสการเมืองที่กำหนดโดยนักเลือกตั้งเผ่า 'ยี่' และผลักดันให้ระบอบยึดชาติปไตย (อันเป็นระบอบการปกครองของยี่ โดยยี่ และเพื่อยี่) แปรเปลี่ยนเป็นระบอบประชาธิปไตย (อันเป็นระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน) แรงกดดันจากความคาดหวังของประชาชนดังกล่าวนี้ ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณจำต้องสละตำแหน่งให้นักเลือกตั้งเผ่า 'ยี่' เข้าร่วมรัฐบาล แต่ความพยายามในการยับยั้งกระแสยึดอำนาจวัตรไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ในเมื่อพรรคไทยรักไทยตกอยู่ใต้อิทธิพลของกระแสยึดอำนาจวัตรด้วย กระนั้นก็ตาม พ.ต.ท.ทักษิณประสบความสำเร็จในการสกัดพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ยี่ ทั้งในพรรคไทยรักไทย พรรคความหวังใหม่ และพรรคชาติไทย มิให้เข้าร่วมรัฐบาล แต่มีอาจสกัดอนุพันธุ์ยี่ได้ หาก พ.ต.ท.ทักษิณมีเจตจำนงอันบริสุทธิ์ในการนำสังคมการเมืองไทยออกไปจากกระแสยึดอำนาจวัตร ภาวระปฐมฐานจักต้องอยู่ที่การปฏิรูปพรรคไทยรักไทยเพื่อขจัดนักเลือกตั้งเผ่ายี่ออกไปจากพรรค

การจัดตั้งรัฐบาลทักษิณยังคงมีการยื้อแย่งตำแหน่งที่ทรงอำนาจและอุดมด้วยผลประโยชน์ แม้ว่าการยื้อแย่งตำแหน่งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลจะมีปัญหาน้อย (ดูตารางที่ 1) เนื่องจากพรรคไทยรักไทยมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าพรรคร่วมรัฐบาลทุกพรรค แต่การแย่งชิงตำแหน่งภายในพรรคร่วมรัฐบาลทุกพรรคเป็นไปอย่างเข้มข้น สังคมการเมืองไทยจะยังคงถูกครอบงำโดย Faction Politics ไปอีกนานเท่านาน

พรรคชาติไทยมีอาจล้มหลักการของ พ.ต.ท.ทักษิณที่กำหนดว่า ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีจักต้องมีไม่ ๒ ส. ในระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และแม้จะได้รับจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีน้อยกว่าที่สมควร ก็จำฝืนเข้าผสมรัฐบาล เพื่อให้สายธารแห่งอำนาจถูกตัดขาด ทำยี่ที่สุด เมื่อมีอาจผลักดันให้นายเนวิน ชิดชอบดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี พรรคชาติไทยเลือกที่จะส่งตัวแทนกลุ่มเข้ารับตำแหน่ง อันประกอบด้วยกลุ่มนายทุนพรรค (นายเดช บุญ-หลง) กลุ่มสุพรรณบุรี (นายพงศกร เลาหวิเชียร) กลุ่มชลบุรี (นายสนธยา คุณปลื้ม) และกลุ่มบุรีรัมย์ (นายนที ขลิบทอง)

การเมืองระหว่างกลุ่มภายในพรรคความหวังใหม่ ทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีโอกาสส่งนายสุวิทย์ วัจสีตพลขึ้นสู่อุดมพิระมิตแห่งอำนาจ ในเมื่อมีอำนาจแรงกดดันจากกลุ่ม ส.ส. อีสานภายใต้การนำของนายสุชาติ ตันเจริญ ตำแหน่งรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีจึงตกแก่ นายแพทย์กระแสร์ ชนะวงศ์ อันเป็นข้อยุติที่มีลักษณะรวมขอม

พรรคไทยรักไทยถึงจะพยายาม 'คิดใหม่ ทำใหม่' แต่เนื่องจากคิดไม่ออก จึงมีอาจ หลุดพ้นจากปวงกรรมแห่ง Faction Politics 'ไปได้' พลังของกลุ่มหรือมุ้งการเมืองภายในพรรคยังคง เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีและตำแหน่งการเมืองอื่นๆ กลุ่มที่ไร้พลัง ดังเช่นกลุ่มนครปฐม (สะสมทรัพย์) มิได้รับจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีเลย ในขณะที่กลุ่มอดิเรกสาร และกลุ่มคุณกิตติได้เพียงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี อันเป็นตำแหน่งลอยที่ไร้อำนาจและ ผลประโยชน์ กลุ่มที่สามารถรวบรวมอำนาจอย่างเป็นกอบเป็นกำได้ คือ กลุ่มชินวัตร (16 ตำแหน่ง) และกลุ่มนายทุนพรรค (3 ตำแหน่ง) อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก พ.ต.ท.ทักษิณฟุ้งกลุ่มวังน้ำเย็นเป็น สถานการณ์เมืองค่อนข้างมาก การกีดกันมิให้กลุ่มวังน้ำเย็นมีที่นั่งในคณะรัฐมนตรีจึงเป็นเรื่องยาก ถึง กลุ่มวังน้ำเย็นจะมีภาพลักษณ์ของการเมืองระบบเก่าและสมาชิกหลายคนมีกลิ่นไม่สะอาดก็ตาม ด้วยเหตุดังนี้ แม้นายเสนาะ เทียนทอง หัวหน้ากลุ่มวังน้ำเย็นจะขอเว้นวรรคการเมือง แต่กลุ่ม วังน้ำเย็นก็มีตัวแทนในคณะรัฐมนตรี ทั้งรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย (ดูตารางที่ 2 และ 3)

รัฐบาลทักษิณมิได้มีลักษณะเพียงรัฐบาลของตัวแทนกลุ่มการเมืองเท่านั้น หากยังมีลักษณะเป็นรัฐบาลของกลุ่มทุนอีกด้วย ในขณะที่หัวหน้าขบวน (พ.ต.ท.ทักษิณ) เป็นนายทุน ไทรคอมเนคม ผู้ร่วมขบวนมีทั้งนายทุนอุตสาหกรรม (นายพิทักษ์ อินทวิทย์นันท์ นายเดช บุญ-หลง นายสุวิทย์ คุณกิตติ นายปองพล อดิเรกสาร นายสรอรรถ กลิ่นประทุม นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ นาย สุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ ฯลฯ) นายทุนไทรคอมเนคม (นายอดิศักดิ์ โพธารามิก) และนายทุนสื่อสาร (นาย ประชา มาลีนันท์)

ปรากฏการณ์ที่กลุ่มทุนรุกเข้าไปยึดพื้นที่ในคณะรัฐมนตรีมิใช่ปรากฏการณ์ใหม่ หากแต่เริ่มปรากฏอย่างชัดเจนตั้งแต่รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเป็นต้นมา ในเมื่อกลุ่มทุน ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบายเพื่อให้เกื้อกูลผลประโยชน์ของตน สังคม ทุนนิยมที่เดินบนเส้นทางประชาธิปไตยยากที่จะสกัดอิทธิพลของกลุ่มทุนในกระบวนการทางการเมืองได้ พัฒนาการของสังคมประชาธิปไตยตะวันตกบ่งบอกอย่างชัดเจนว่า ระบอบประชาธิปไตย มิใช่ระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน หากแต่เป็นระบอบการ ปกครองของกลุ่มผลประโยชน์ โดยกลุ่มผลประโยชน์ และเพื่อกลุ่มผลประโยชน์

การที่กลุ่มทุนยึดพื้นที่ในคณะรัฐมนตรีเพิ่มขึ้นได้นั้น มิได้เกิดจากการแทรกตัวของกลุ่มทุนเข้าสู่บริมณฑลทางการเมืองเท่านั้น หากยังเป็นเพราะเหล่านักเลือกตั้งแปรสภาพเป็นนักลงทุนการเมืองหรือนักธุรกิจการเมืองอีกด้วย ด้วยเหตุดังนี้ รัฐบาลพรรคไทยรักไทยจึงแตกต่างจากรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ไม่มาก เพราะทั้งสองรัฐบาลต่างดำเนินอยู่บนเส้นทางเดียวกัน อันเป็นเส้นทางที่นำไปสู่ระบอบ ‘ทุนนิยมประชาธิปไตย’ ตัวแทนกลุ่มทุนที่อยู่ในรัฐบาลทั้งสองมีจำนวนแตกต่างกันไม่มากนัก ในขณะที่นักเลือกตั้งรุ่นลายครามของพรรคประชาธิปัตย์จำนวนมากเข้าไปประกอบธุรกิจหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับธุรกิจ นักเลือกตั้งในสังกัดพรรคไทยรักไทยจำนวนมากก็เสียความบริสุทธิ์ให้แก่ระบบทุนนิยมเฉกเช่นเดียวกัน จะมีก็แต่รัฐมนตรีในสังกัดกลุ่มชินวัตรที่จำนวนไม่น้อยยังมิได้แปดเปื้อน มีมลทิน หรือมีราศีคาจกผลประโยชน์ภายใต้ระบบธนาภิบาลเมือง เนื่องจากเป็น ‘ละอ่อน’ ทางการเมืองนั่นเอง (ดูตารางที่ 2)

แต่ความแตกต่างระหว่างห้วขบวนอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนรัฐบาลพรรคไทยรักไทยให้เปลี่ยนสังคมนการเมืองไทยเป็นสังคม ‘ทุนนิยมการเมือง’ รวดเร็วกว่ารัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ ในเมื่อห้วขบวนพรรคไทยรักไทยมีพลังขับเคลื่อนแห่งทุนนิยมมากกว่าห้วหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สังคมไทยหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการตรวจสอบของประชาชน

ระบบैयाธิปไตยอันเป็นมรดกที่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรรับต่อจากรัฐบาลนายชวน หลีกภัย จะยังคงมีชีวิตรยืนยาวต่อไป ในเมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณมีอาจนำสยามรัฐนาวาเบี่ยงเบนจากกระแสยानุวัตรได้ ด้วยเหตุที่ พ.ต.ท.ทักษิณสร้างความหวังแก่ประชาชนอย่างมาก รายชื่อคณะรัฐมนตรีที่ประกาศจึงสร้างความผิดหวังแก่ประชาชนบางหมู่เหล่า ในเมื่อนักเลือกตั้งเผ่ายังคงสามารถยึดพื้นที่ในคณะรัฐมนตรีได้ อย่างไรก็ตาม หากเพ่งพิเคราะห์คณะรัฐมนตรีในรายละเอียด รัฐมนตรีในสังกัดกลุ่มชินวัตรมีภาพลักษณ์ค่อนข้างดี เพราะประกอบไปด้วยอดีตนางนักวิชาการ นักเคลื่อนไหวทางสังคม และนักการเมืองอาชีพ ซึ่งยังมีได้มีมลทินแห่งชีวิต

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเสนอขายปรัชญา ‘คิดใหม่ ทำใหม่’ บัดนี้ ประชาสังคมไทยได้ให้โอกาส พ.ต.ท.ทักษิณในการพิสูจน์ตนเอง อย่างน้อยที่สุด สังคมไทยต้องการเห็น พ.ต.ท.ทักษิณในฐานะนายกรัฐมนตรีแตกต่างจาก พ.ต.ท.ทักษิณในฐานะนายทุนโทรคมนาคม พ.ต.ท.ทักษิณต้องพิสูจน์ตนเองให้ได้ว่า มิใช่แค่เลือกตั้งเผ่ายี่ที่ไขว่คว้าอำนาจทางการเมืองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคล และมีใช้นายกรัฐมนตรีที่ไม่โกงกิน แต่ปล่อยให้สมุนบริวารและรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลปล้นชาติและสูบเลือดแผ่นดิน

ตารางที่ 1
จำนวนรัฐมนตรีในรัฐบาลทักษิณ
จำแนกตามพรรคที่สังกัด
17 กุมภาพันธ์ 2544

พรรคการเมือง	รองนายกรัฐมนตรี	รัฐมนตรี	รัฐมนตรีช่วย	รวม
ไทยรักไทย	3	14	10	27
ความหวังใหม่	1	3	1	5
ชาติไทย	1	2	1	4
เสรีธรรม	-	-	1	1
รวม	5	19	13	37

หมายเหตุ ผู้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีควบตำแหน่งรัฐมนตรีจำนวน 2 นาย ได้แก่ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (กลาโหม) และนายเดช บุญหลง (แรงงาน)

ตารางที่ 2

รัฐมนตรีในรัฐบาลทักษิณ สังกัดพรรคไทยรักไทย

จำแนกตามกลุ่มการเมือง

17 กุมภาพันธ์ 2544

กลุ่มหรือมุ้งการเมือง	รัฐมนตรีว่าการ	รัฐมนตรีช่วยว่าการ
กลุ่มนายทุนพรรค	อดิศักดิ์ โปธารามิก (พาณิชย์) สุริยะ จีรุงเรืองกิจ (อุตสาหกรรม)	ประชา มาลีนนท์ (คมนาคม)
กลุ่มชินวัตร	ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (มหาดไทย) เกษม วัฒนชัย (ศึกษาธิการ) สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ (คลัง) พงศ์เทพ เทพกาญจนา (ยุติธรรม) สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (ต่างประเทศ) สุदारัตน์ เกยุราพันธุ์ (สาธารณสุข) สุธรรม แสงประทุม (มหาวิทยาลัย) จาตุรนต์ ฉายแสง (สำนักนายกฯ) พล.อ. ธรรมรักษ์ อิศรางกูร (สำนักนายกฯ)	พล.อ. ยุทธศักดิ์ ศศิประภา (กลาโหม) จำลอง ครุฑขุนทด (ศึกษาฯ) สุชาติ เชาววิเศษ (คลัง) ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ (เกษตร) สุวรรณ วลัยเสถียร (พาณิชย์) ลดาวัลลี วงศ์ศรีวงศ์ (แรงงาน) สุรพงษ์ สืบวงศ์ดี (สาธารณสุข)
กลุ่มวังน้ำเย็น	พิทักษ์ อินทรวินัยนันท์ (รองนายกฯ) ชูชีพหาญสวัสดิ์ (เกษตร)	สรอรรถ กลิ่นประทุม (มหาดไทย)
กลุ่มกำแพงเพชร	-	วราเทพ รัตนากร (คลัง)
กลุ่มอดีเรกสาร์	ปองพล อดิเรกสาร์ (รองนายกฯ)	
กลุ่มคุณกิตติ	สุวิทย์ คุณกิตติ (รองนายกฯ)	
กลุ่มเทพสุทิน	สมศักดิ์ เทพสุทิน (สำนักนายกฯ)	
กลุ่มเสรีธรรม		สมบัติ อุทัยสง (มหาดไทย)
กลุ่มนครปฐม (สะสมทรัพย์)	-	-

หมายเหตุ

รวบรวมจากรายงานข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับต่างๆ

ตารางที่ 3

จำนวนรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีในรัฐบาลทักษิณ

สังกัดพรรคไทยรักไทย จำแนกตามกลุ่ม

17 กุมภาพันธ์ 2544

กลุ่มหรือมุ่งการเมือง	รองนายกรัฐมนตรี	รัฐมนตรี	รัฐมนตรีช่วย	รวม
กลุ่มนายทุนพรรค	-	2	1	3
กลุ่มชินวัตร		9	7	16
กลุ่มวังน้ำเย็น	1	1	1	3
กลุ่มกำแพงเพชร	-	-	1	1
กลุ่มอดีเรกสาร์	1	-	-	1
กลุ่มคุณกิติติ	1	-	-	1
กลุ่มเทพสุทิน	-	1	-	1
กลุ่มเสรีธรรม	-	-	1	1
กลุ่มนครปฐม	-	-	-	-
รวม	3	13	11	27

ที่มา จากตารางที่ 2